

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

FYODOR DOSTOYEVSKIY IJODIDA INSONIY QADRIYATLAR: “JINOYAT VA JAZO” ROMANI MISOLIDA

Abduraimova Charosxon Maxmudovna- Termiz

Iqtisodiyot va servis universiteti 1-bosqich talabasi

[*Abdurayimovacharos2007@gmail.com*](mailto:Abdurayimovacharos2007@gmail.com)

ABSTRACT

Mazkur maqolada Fyodor Dostoyevskiyning “Jinoyat va jazo” romani tahlil qilinadi. Asarda inson ruhiyati, axloqiy tanlov, jinoyat va uning oqibatlarini, vijdon azobi hamda najot masalalari yoritilgan. Bosh qahramon Rodion Raskolnikovning ichki kechinmalari va uning nazariy qarashlari orqali muallif insoniy qadriyatlarni ochib beradi. Shuningdek, Sonya Marmeladova obrazi misolida mehr-shafqat, iymon va sabrning inson hayotidagi ahamiyati ko‘rsatiladi. Maqolada romanning asosiy g‘oyasi — hech qanday maqsad jinoyatni oqlay olmasligi va inson uchun doimo najot yo‘li mavjudligi ilmiy-tahliliy asosda yoritilgan.

Keywords: insoniy qadriyatlar, ruhiyat, axloqiy tanlov, jinoyat va jazo, vijdon azobi, najot, mehr-shafqat, iymon, sabr-toqat, badiiy obraz.

Fyodor Dostoyevskiyning “Jinoyat va jazo” romani jahon adabiyotining eng yirik va chuqur falsafiy asarlaridan biridir. Bu asar inson ruhiyati, axloqiy tanlov, jinoyat va uning oqibatlarini, vijdon azobi hamda najot masalalarini teran yoritib beradi. Roman nafaqat badiiy jihatdan mukammal, balki inson qalbining eng nozik va murakkab jihatlarini ochib berishi bilan ham muhim ahamiyatga ega.

Asarning bosh qahramoni — Rodion Raskolnikov, Peterburgda yashovchi kambag‘al talaba. U o‘zining murakkab fikrlari, ichki kurashlari va jamiyat haqidagi qarashlari bilan ajralib turadi. Raskolnikov o‘z nazariyasini yaratadi: unga ko‘ra, insonlar “oddiy” va “buyuk” toifalarga bo‘linadi. Buyuk insonlar, go‘yoki, jamiyat manfaatlari uchun qonunni buzishga haqli deb hisoblaydi. Shu g‘oya ta‘sirida u foizxo‘r kampirni o‘ldirishga qaror qiladi. Uningcha, bu jinoyat orqali u jamiyatni “zararli” insondan qutqaradi va o‘zining buyuk shaxs ekanligini isbotlaydi.

Ammo jinoyat sodir etilgach, Raskolnikov kutgan natijaga erisha olmaydi. Aksincha, uning ichki dunyosida azob-uqubatlar boshlanadi. U vijdon azobi, qo‘rquv va iztirob ichida yashay boshlaydi.

Bu holat yozuvchi tomonidan juda real va ta'sirli tasvirlangan. Dostoyevskiy shu orqali shuni ko'rsatadiki, jinoyat insonni tashqi jazodan ko'ra ichki azob bilan ko'proq qiynaydi. Vijdon insonni tinch qo'ymaydi va uni asta-sekin yemirib boradi.

Asarda yana bir muhim obraz — Sonya Marmeladova. U kambag'allik tufayli og'ir hayot kechirayotgan, ammo pok qalbli, mehribon va sabrli qiz sifatida tasvirlanadi. Sonya Raskolnikovning ruhiy najotiga sabab bo'ladi. U unga rahm-shafqat, kechirim va iymon yo'lini ko'rsatadi. Sonya obrazi orqali muallif insonni qutqaradigan eng muhim kuch — bu mehr, iymon va sabr ekanligini ta'kidlaydi.

Romanda jamiyat muammolari ham keng yoritilgan. Kambag'allik, tengsizlik, ijtimoiy adolatsizlik kabi masalalar Raskolnikovning jinoyatiga ma'lum darajada sabab bo'ladi. Ammo muallif bu bilan jinoyatni oqlamaydi. Aksincha, har qanday sharoitda ham inson axloqiy me'yorlarga amal qilishi kerakligini uqtiradi.

Raskolnikov oxir-oqibat o'z jinoyatini tan oladi va jazoga hukm qilinadi. Ammo bu jazo uning uchun faqat jazolanish emas, balki poklanish va qayta tug'ilish yo'li bo'ladi. U o'z xatolarini anglab yetadi va asta-sekin yangi hayot sari qadam qo'yadi. Bu jarayonda Sonyaning roli juda katta bo'ladi.

“Jinoyat va jazo” asarining asosiy g'oyasi shundaki, hech qanday “buyuk maqsad” jinoyatni oqlay olmaydi. Inson qanchalik kuchli yoki aqlli bo'lmasin, u axloqiy qonunlardan ustun bo'la olmaydi. Har qanday yomon ish albatta jazo va iztirob keltiradi. Shu bilan birga, muallif inson uchun har doim najot yo'li borligini ham ko'rsatadi.

Xulosa:

Fyodor Dostoyevskiyning *Jinoyat va jazo* romani inson ruhiyati va axloqiy qadriyatlarni chuqur ochib beruvchi betakror asar hisoblanadi. Asarda bosh qahramon Rodion Raskolnikov timsolida insonning ichki kurashi, xato yo'l tanlash oqibatlari va vijdon azobining naqadar og'irligi yorqin tasvirlangan. Muallif inson o'zini “buyuk” deb bilib, axloqiy me'yorlardan ustun qo'ygan taqdirda ham baribir ruhiy iztirobdan qochib qutula olmasligini isbotlaydi.

Shuningdek, Sonya Marmeladova obrazi orqali mehr-shafqat, iymon va sabr-toqat insonni najotga eltuvchi asosiy fazilatlar ekanligi ta'kidlanadi. Uning ta'siri ostida Raskolnikov o'z xatosini anglab yetadi va ma'naviy poklanish yo'liga kiradi. Bu esa asarning eng muhim g'oyalaridan biri — har qanday inson uchun tavba va yangilanish imkoniyati mavjud ekanligini ko'rsatadi.

Asarda ko'tarilgan ijtimoiy muammolar — kambag'allik, tengsizlik va adolatsizlik inson hayotiga ta'sir etuvchi muhim omillar sifatida yoritilgan bo'lsa-da, muallif hech qanday sharoit jinoyatni oqlay olmasligini qat'iy uqtiradi. “Jinoyat va jazo” — bu inson qalbi, vijdon, axloq va hayot mazmuni haqida chuqur o'ylashga undovchi asardir. U o'quvchini nafaqat voqealar bilan, balki ichki kechinmalar bilan ham o'ziga jalb qiladi. Dostoyevskiy bu asari orqali insonni yaxshilikka, halollikka va to'g'ri yo'lga chorlaydi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur asar o'quvchini chuqur mushohada qilishga undaydi, insonni halollik, adolat va yuksak ma'naviyat sari chorlaydi. “Jinoyat va jazo” bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan holda, insoniyat uchun muhim axloqiy saboqlar berishda davom etmoqda.

References

1. Fyodor Dostoyevskiy. *Jinoyat va jazo*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2019.
2. Fyodor Dostoyevskiy. *Crime and Punishment*. – Moscow: Progress Publishers, 2004.
3. Mikhail Bakhtin. *Dostoevsky's Poetics Problems*. – Moscow: Khudozhestvennaya literatura, 1979.
4. Vissarion Belinsky. *Adabiy tanqid maqolalari*. – Moskva, 1982.

5. Yo‘ldoshev, Q. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
6. Rasulov, A. Badiiy asar tahlili nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2012.
7. Mahmudov, N. Ma’naviyat asoslari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2016.
8. To‘xtaxodjayeva, M. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
9. Internet manbalari:
www.ziyonet.uz
www.kitob.uz
www.google scholar.com